

**Perspectives de Recerca i Intervenció
Socioantropològica**

Codi: 43141
Crèdits: 15

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313769 Antropologia: Recerca Avançada i Intervenció Social	OB	0	1

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Miranda Jessica Lubbers

Correu electrònic: MirandaJessica.Lubbers@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Equip docent

Aurora González Echevarria

Maria Teresa Tapada Berteli

Montserrat Ventura Oller

José Luis Molina González

Maria Montserrat Clua Fainé

Verena Stolcke

Diana Marre

Maria Bruna Alvarez Mora

Raphael Cantillana Barañados

Josep Lluís Mateo Dieste

Hugo Valenzuela García

Alice Marie-Sophie van den Bogaert

Equip docent extern a la UAB

Begonya Enguix

Mónica Martínez Mauri

Pablo Domínguez

Prerequisits

No hi ha prerequisits.

Objectius

Aquest mòdul forma part dels mòduls comuns que han de cursar tot(e)s els/les estudiants del màster, independentment de l'especialitat que estiguin cursant. S'imparteix el primer semestre i la major part dels blocs que el componen s'imparteixen al principi del màster.

Objectius generals:

- Orientar la recerca cap a la comprensió dels processos emergents d'adaptació de comunitats culturalment diverses.
- Conèixer els problemes epistemològics i metodològics que comporta la comparació transcultural.
- Conèixer el valor de les investigacions etnogràfiques per al disseny d'intervencions que ajudin a millorar aspectes de la vida social.

Objectius de Projectes I:

Formar els estudiants en la lògica i el sentit de la recerca acadèmica i, específicament, introduir-los en totes les fases del processos d'investigació en antropologia social i cultural a partir de les seves propostes d'investigació i d'exemples de projectes finalitzats i en curs. El seminari combina el treball i el retorn immediat a l'aula en grup i la tutorització individual a la meitat i al final del seu desenvolupament, amb l'objectiu d'aconseguir que cada estudiant completi l'elaboració de la seva proposta d'investigació.

Objectius de Dimensions culturals de la globalització:

- Analitzar el concepte de dimensions culturals de la globalització des de la perspectiva antropològica.
- Entendre les mobilitats internacionals de persones i objectes
- Analitzar etnografies contemporànies del local i el global.

Competències

- Conèixer els desenvolupaments epistemològics i metodològics relatius a la recerca en antropologia i a la intervenció social en contextos de diversitat cultural.
- Conèixer i aplicar els dissenys teòrics i metodològics, les estratègies i les tècniques de recollida i anàlisi de dades específiques per a fer recerques flexibles i emergents en antropologia.
- Conèixer i aplicar els diversos procediments desenvolupats en antropologia per a fer comparacions transculturals.
- Dissenyar programes d'intervenció social i de cooperació i desenvolupament avaluant-ne l'adequació cultural.
- Fer recerca etnogràfica i teòrica sobre qüestions antropològiques vinculades amb les identitats i les transnacionalitats.
- Identificar en el treball de camp etnogràfic les diferents perspectives que es corresponen amb desigualtats i identitats ètniques, de classe, de gènere i de gènere.
- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants sàpiguen comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats
- Relacionar de manera sistemàtica conceptes, teories i orientacions teòriques de la disciplina per a analitzar contextos etnogràfics específics.
- Treballar en equip i generar sinergies en entorns de treball amb diverses persones que treballen de manera coordinada i col·laborativa.
- Utilitzar amb eficàcia les tecnologies de la informació i de la comunicació en la recollida, l'elaboració i la transmissió de coneixement.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar els coneixements adquirits i resoldre problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos d'intervenció particulars, en el treball antropològic documental.
2. Comunicar conclusions en un context de presentació d'un treball d'investigació antropològic.
3. Discriminar l'ús diferencial d'arxius etnogràfics transculturals i inventaris de dades etnogràfiques codificades.
4. Establir relacions i xarxes entre persones en un context d'investigació sobre diversitat.
5. Fer servir les tècniques de les xarxes socials en la recollida i l'anàlisi de dades.
6. Identificar elements rellevants en documents institucionals i textos científics que permetin formular judicis i reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques en antropologia.
7. Identificar els arxius etnogràfics transculturals i la seva utilitat històrica i actual per a la investigació en antropologia.
8. Identificar els mètodes d'investigació que s'utilitzen en investigacions etnogràfiques concretes.
9. Identificar en el treball d'etnogràfic les diferents perspectives que es corresponen amb desigualtats i identitats ètniques, de classe, de gènere i edat.
10. Identificar en les monografies etnogràfiques diferències que es corresponen amb contextos del saber nacionals i ètnics amb diferents perspectives de gènere.
11. Identificar l'adequació dels programes d'intervenció social i/o els de cooperació i desenvolupament en un context sociocultural determinat.
12. Identificar la dialèctica entre particularisme i comparació que filtra tota la història de l'antropologia als documents teòrics i etnogràfics.
13. Realitzar treballs en equip que involucrin diferents persones que treballen de forma coordinada i col·laborativa en l'anàlisi d'estudis antropològics i en la recollida i anàlisi de dades etnogràfiques.
14. Reconèixer i fer servir les tecnologies de la informació i de la comunicació d'acord amb el context etnogràfic de recerca o d'intervenció triat.
15. Relacionar de manera sistemàtica conceptes, teories i orientacions teòriques de la disciplina més adequats al context etnogràfic específic d'investigació.

Continguts

El mòdul es divideix en 7 blocs:

Antropologia aplicada i de les polítiques públiques

[Prof. responsable: Dra. Teresa Tapada] (5 sessions, 10 hores)

Tema 1. Introducció general. Conceptes bàsics: antropologia aplicada, antropologia per a la intervenció de les polítiques socials, l'antropologia d'orientació pública i la public anthropology

Tema 2. Breu història de l'antropologia aplicada: a Gran Bretanya, als EEUU i l'Amèrica Llatina

Tema 3. Diferents camps d'intervenció: àmbit de polítiques urbanes, polítiques de gestió de la diversitat ètnica i cultural, cooperació internacional, lluita contra l'exclusió social i d'altres

Tema 4. Conclusions: potser es evitable? Reflexions a partir de l'article obligatori

Gènere i sistemes de classificació social

[Prof. responsables: Dra. Montserrat Clua. Amb la participació de Dra. Begonya Enguix, Dr. Josep Lluís Mateo, Dra. Verena Stolcke, Dra. Alice van den Bogaert, Dra. Montserrat Ventura] (10 sessions, 20 hores)

Tema 1. Introducció al curs i als sistemes de classificació

Tema 2. Feminismes. Història d'una relació: moviments socials i teories feministes

Tema 3. "Les dones no neixen, es fan". Representacions culturals de gènere, cossos sexuals i sexualitats

Tema 4. Interseccionalitats. ¿Què te a veure la 'raça' amb el sexe...i la classe?

Tema 5. Homo clonicus. "No crec que la natura sigui una cosa fixa"

Tema 6. De Sodoma a Queerland: la persistència de la classificació

Tema 7. Fronteres sexuals i la definició de grups socials al voltant del gènere

Tema 8. Raça, racialisme i racisme

Tema 9. El sistema de castes: el cas de l'Índia

Tema 10. Mestissatge i humanitat

Pobles, territoris i medis

[Prof. responsables: Dra. Montserrat Ventura; amb la participació de Dr. Pablo Domínguez, Dra. Mónica Martínez Mauri] (5 sessions, 10 hores)

Tema 1: Introducció teòrica a les diferents escoles sobre les relacions humà-medi des de l'inici de l'Antropologia fins a l'actualitat i altres disciplines afins. (PD)

Tema 2: L'eco-antropologia posada a prova en el camp. (PD)

Tema 3: Espai, temps, cartografia simbòlica i delimitació del territori indígena: casos d'Amèrica Llatina. (MV)

Tema 4: Espai, temps, cartografia simbòlica i delimitació del territori indígena: casos d'Amèrica Llatina. (MV)

Tema 5: Representació i us dels recursos marins: un estudi de cas (MV-MMM) i conclusions.

Orientacions metodològiques i epistemològiques en antropologia

[Prof. responsable: Dra. Aurora González Echevarría](5 sessions, 10 hores)

Sessió 1. Mètodes científics, mètodes interpretatius i crítica ètica. A propòsit d'Hempel, Agar i de Boaventura de Sousa Santos

Sessió 2. L'hermenèutica com a ontologia i com a metodologia. Els procediments d'interpretació.

Sessió 3. La crítica de Kuhn i Feyerabend a el falsacionisme. La doble hermenèutica de les ciències socials.

Sessió 4. Les teories com predicats d'estructura. Les etnografies com predicats d'estructura que integren relacions entre estructures socioculturals, processos i significats.

- Lliurament d'un guió per a la lectura individual i l'anàlisi per grups de textos sobre la crítica epistemològica del coneixement antropològic, tenint en compte la Teoria Crítica eurocèntrica i les Epistemologies del Sur, que es discutiran col·lectivament a la sessió 5.

Sessió 5. Discussió dels següents textos (proposta provisional)

- Fragments del artículo de A. González Echevarría, "Epistemología y métodos en Antropología: integración de métodos científicos y hermenéuticos y crítica epistemológica". *Revista de Antropología*, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima. Cuarta Época, IV(4), 11-40

- Artículo de Boaventura de Sousa Santos, 2011, "Epistemologías del Sur", *Utopía y Praxis Latinoamericana* / Año 16. Nº 54 (Julio-Septiembre, 2011) Pp. 17 - 39. Universidad del Zulia. Maracaibo-Venezuela. [Artículo que recoge las principales tesis epistemológicas de su libro *Descolonizar el saber, reinventar el poder*, Uruguay, Ediciones Trilce, 2010. Los dos textos se pueden encontrar en Google]

Etnografies de la pobresa urbana

[Prof. responsable: Dr. Hugo Valenzuela] (5 sessions, 10 hores)

Tema 1. Conceptes i teories de la pobresa en la Antropologia i les Ciències Socials.

Tema 2. Etnografies de la pobresa: La pobresa com a fenomen polimòrfic.

Tema 3. Reflexions metodològiques i ètiques.

Tema 4. Lectures i discussió- fragments de etnografies modernes de la pobresa.

Dimensions culturals de la globalització

[Prof. responsable: Dra. Diana Marre; Dra. Bruna Álvarez] (5 sessions, 10 hores)

Sessió 1: Globalització: Conceptes clau i etapes

Sessió 2: Globalització: Migracions / Mobilitats reproductives

Sessió 3: Globalització: Mobilitats / Transnacionalisme / Relacions de frontera

Sessió 4: Globalització: Mobilitats / Persones / La mort en un món global

Sessió 5: Globalització: Mobilitats, Persones y Objectes: debat - avaluació

Projectes I: Disseny

[Prof. responsable: Dr. José Luis Molina, Raphael Cantillana] (10 sessions, 20 hores)

Introducció

Tipus d'investigacions. Models de projectes i exemples de processos d'elaboració de propostes.

Fases preliminars

I. De les idees, les inquietuds i les intuïcions a la formulació d'interrogants/hipòtesis i la construcció dels problemes d'investigació.

II. Documentar-se, comparar i reflexionar des de fonts múltiples. De l'experiència i l'equació personal a la justificació de la proposta. Claretat, rellevància, originalitat i viabilitat.

Les fases formals de l'elaboració de la proposta

I: La ubicació de la proposta en un àmbit temàtic i la cerca de la perspectiva de recerca. La revisió inicial de la literatura que justifica la proposta d'investigació concreta.

II: Establiment d'objectius realistes i decisions metodològiques inicials. La tria d'unitats d'anàlisi i observació. Possibles dificultats i limitacions.

III: La revisió, valoració i selecció de les tècniques de selecció de casos, recollida i anàlisi de dades. Assegurar la qualitat de les dades.

IV: La consistència interna entre objectius, interrogants, hipòtesis i metodologia. Programació i revisió completa de la proposta.

V: Identificació i defensa de la contribució esperada i les seves implicacions científiques i socials. Identificació, formació i resolució de dilemes ètics de la proposta d'investigació. Posicionalitat. Recapitulació.

Metodologia

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Característiques generals:

- Classes magistrals / expositives
- Lectura i anàlisi d'articles / informes d'interès
- Presentació / exposició oral de treballs
- Tutories individuals
- Estudi personal
- Elaboració de treballs

Seminari de Projectes I:

- Treball continu a l'aula en format taller en què es va desenvolupant el projecte individual, combinat amb lectures i exercicis fora de l'aula.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals / expositives	93,75	3,75	6, 10, 12
Tipus: Supervisades			
Presentació / exposició oral de treballs	10	0,4	13, 14
Tutories individuals	33,75	1,35	7, 8, 11
Tipus: Autònomes			
Elaboració de treballs	50	2	1, 4, 5, 9, 13
Estudi personal	62,5	2,5	3, 8, 10, 15
Lectura i anàlisi d'articles / informes d'interès	75	3	6, 8, 10, 11

Avaluació

Aquest apartat de la Guia Docent conté tota la informació relacionada amb el procés d'avaluació del mòdul.

Avaluació del mòdul

Es porta a terme un sistema d'avaluació continuada que inclou tres metodologies:

- Assistència i participació activa: primer, per assolir els resultats d'aprenentatge previstos, es considera fonamental que els estudiants assisteixin a les classes i hi participin activament. Per aquest motiu, s'avalua el grau de participació a les classes, les discussions, pràctiques i l'exposició oral dels treballs. Aquesta participació es té en compte a la nota final del bloc.
- Avaluació continuada de treballs dels blocs: en segon lloc, cada bloc proposa una o diverses activitats que permeten una avaluació continuada del procés d'aprenentatge. Aquestes activitats poden variar entre una prova escrita, una exposició oral a classe, la ressenya d'unes lectures, pràctiques a l'aula d'informàtica o la redacció d'un breu assaig, entre d'altres. El conjunt de les avaluacions dels diferents blocs que componen el mòdul (30%) i la participació activa en els diferents blocs (20%) constitueix el 50% de la nota global del mòdul. El/la professor/a comunicarà els terminis de lliurament de les evidències d'avaluació a l'inici del bloc.
- Avaluació del treball individual final del mòdul: la superació d'una avaluació general del mòdul constitueix el 50% restant de la nota. En el cas del mòdul "Perspectives de Recerca i Intervenció Socioantropològica" (Mòdul Comú I), el treball individual final consisteix en una exposició obligatòria per a tots/totes els/les estudiants: l'elaboració d'un disseny de recerca que suposa el primer pas per a l'elaboració del TFM, seguint les pautes explicades durant el bloc Projectes I. S'avalua fins a quin punt l'estudiant ha adquirit la competència de: (1) plantejar un problema de investigació rellevant i pertinent, (2) realitzar un treball de cerca i ús de fonts bibliogràfiques, (3) definir l'objecte d'estudi i els objectius del projecte, (4) definir l'orientació teòrica i la perspectiva de la qual es parteix dins de la disciplina, (5) formular un marc teòric en funció de l'objecte i els objectius, (6) delimitar el grup estudiat, definir la unitat d'anàlisi i les unitats d'observació, (7) explicar el mètode de selecció de casos o mostreig utilitzat (si el tipus de treball ho requereix) i (8) proposar i justificar les tècniques de recollida i anàlisi de dades ajustats a l'objecte d'estudi i els objectius. La data de lliurament del treball de aquest mòdul està indicat en el pla docent i calendari del Màster.

És fonamental respectar els terminis de lliurament.

Cada professor/a determinarà la fórmula d'entrega dels treballs (a través del campus virtual o del correu electrònic) i informarà l'alumnat del procediment i data de revisió de les qualificacions a l'inici del seu bloc. El professorat comunicarà el resultat de l'avaluació mitjançant el Campus Virtual i obrirà un termini de revisió per consultes abans de comunicar-les al coordinador de cada mòdul pel tancament de les actes. L'estudiant pot sol·licitar tutories amb el professorat del màster al llarg del curs per aclarir qualsevol punt del contingut dels cursos. La nota final també es comunicarà mitjançant el Campus Virtual i s'obrirà un termini de revisió.

Criteris generals: En línia amb la normativa d'avaluació en els estudis de la UAB, les qualificacions finals seran en l'escala 0-10 amb un únic decimal. Per considerar superada l'assignatura caldrà obtenir una nota mínima de 5,0 com nota mitjana resultant de les notes obtingudes en cada una de les activitats avaluades. Un cop superat el mòdul, aquest no podrà ser objecte d'una nova avaluació. L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més del 30% de les activitats d'avaluació. En casos excepcionals, degudament justificats, la comissió del programa del màster podrà proposar un procediment alternatiu d'avaluació. La programació de les activitats d'avaluació no es pot modificar tret que existeixi un motiu excepcional i justificat, en aquest cas es proposa un nou programa durant el trimestre. En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat (copiar, plagis...etc) que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0. Recordem que es considera "còpia" un treball que reproduceix tot o gran part del treball d'un/a altre/a company/a. "Plagi" és el fet de presentar tot o part d'un text d'un autor com a propi, sense citar les fonts, siguin en paper o en format digital. Veure documentació de la UAB sobre "plagi" a: http://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/unit_20/sot_2_01.html.

Avaluació en cas de no-presencialitat: En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor o la professora vetllarà perquè l'alumnat hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació activa a classe	20%	10	0,4	6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15
Entrega d'Informes / treballs	30%	15	0,6	1, 3, 4, 5, 13, 15
Informe individual	50%	25	1	2, 14, 15

Bibliografia

Antropologia aplicada i de les polítiques públiques

Bibliografia obligatòria:

1. San Román, Teresa (2006) ¿Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales. *Revista de Antropología Social*, 15, 373-410.

<https://revistas.ucm.es/index.php/RASO/article/view/RASO0606110373A>

2. Un article a escollir entre:

- Sánchez Molina, Raúl (2009) Introducción. Del colonialismo al transnacionalismo: contextos y aplicaciones de la Etnografía en la Antropología social y cultural, a Sánchez Molina, R. (ed.) *La Etnografía y sus aplicaciones. Lecturas desde la Antropología social y cultural*, Madrid, Editorial universitaria Ramón Areces, pp. 13- 54

- Shore, Chris (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. *Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología*, núm.10, enero- junio, 21- 49.

<https://www.redalyc.org/pdf/814/81415652003.pdf>

Bibliografia recomanada

Benedict, Burton (1967) The Significance of Applied Anthropology for Anthropological Theory. *Man, New series*, 2(4), 584- 592.

Borofsky, Robert (2000) Public anthropology: where to, what next? *Anthropology News*, 45, 9-10.

Breese, Jeffrey R., & Richmond, David (2002) Applied Sociology and Service Learning: The Marriage of Two Movements. *Sociological Practice: A Journal of Clinical and Applied Sociology*, 4(1), 5- 13.

Bulmer, Martin (1985) Applied Sociology- There Are More Strings to Your Bow Than This. *Contemporary Sociology*, 14(3), 304- 306.

Cerne, Michael M. & Guggenheim, Scott eds (1993) *Anthropological Approaches to Resettlement. Policy, Practice and Theory*. USA: Westview Press.

Chambers, Erve (1989) *Applied Anthropology: A Practical Guide*. Illinois: Waveland Press.

Eddy, Elisabeth M., Partridge, William L., eds. (1987) *Applied Anthropology in America*. New York, Columbia University Press.

Embree, John F. (1945) Applied Anthropology and Its Relationship to Anthropology. *American Anthropologist*, 47(4), 635- 637.

Ervin, Alexander M. (2000) *Applied Anthropology. Tools and perspectives for contemporary practice*. USA: Allyn & Bacon.

Fantova, Fernando (2007) Repensando la intervención social. *Documentación social*, 147, 183-198.
Perspectives de Recerca i Intervenció Socioantropològica 2015 - 2016 6

Foster, George M. (1974 [1969]) *Antropología aplicada*. Buenos Aires, Amorrortu.

Fox, Kathryn. J. (1996) The Margins of Underdog Sociology: Implications for the «West Coast AIDS Project». *Social Problems*, 43(4), 363- 386.

Giménez, Carlos (2002) Planteamiento multifactorial para la mediación e intervención en contextos multiculturales. Una propuesta metodológica de superación del culturalismo. En: García Castaño FJ, Muriel C., eds. (2002) *La inmigración en España: contextos y alternativas. Actas del III Congreso sobre la Inmigración en España*. Granada, Laboratorio de Estudios Interculturales, vol. II, 627- 644. PDF

Giménez, Carlos (ed.) (1999) *Antropología más allá de la academia: aplicaciones, contribuciones, prácticas e intervención social*. Santiago de Compostela: Federación de Asociaciones de Antropología del Estado Español FAAEE.

Goldschmidt, Walter (ed.) (1979) *The Uses of Anthropology*. Washington, D.C., American Anthropological Association.

Gouldner, Alvin W (1957) Theoretical Requirements of the Applied Social Sciences. *American Sociological Review*, 22(1), 95- 102.

Jabardo, Mercedes; Monreal, Pilar & Palenzuela, Pablo (eds.) (2008) Antropología de orientación pública: visibilización y compromiso de la antropología. XI Congreso de Antropología de la FAAEE, Donostia, Ankulegi Antropologia Elkarteak [en línea]. [Acceso 2- 7- 2014]

Kuper, Adam (1973 [1973]) *Antropología y colonialismo. En: Antropología y antropólogos. La escuela británica 1922- 1972*. Barcelona, Anagrama, 123- 147.

Leclerc, Gerard (1973 [1972]) *Antropología y Colonialismo*. Madrid, Alberto Corazón.

Monreal, Pilar (1998) Los antecedentes históricos de la Escuela de Chicago. En: *Antropología y pobreza urbana*. Madrid, La Catarata, 19- 27.

Okongwu, Anne Francis & Mencher, Joan P. (2000) The anthropology of public policy: shifting terrains. En: *Annual Review of Anthropology*, 29, 107- 124.

Rossi, Peter H. (1980) The Presidential Address: The Challenge and Opportunities of Applied Social Research. *American Sociological Review*, 45, 889- 904.

Ruiz Ballesteros, Esteban (2005) *Intervención social: cultura, discursos y poder: aportaciones desde la antropología*. Madrid: Talasa.

Sánchez Molina, Raúl (2009) *La Etnografía y sus aplicaciones. Lecturas desde la Antropología Social y Cultural*. Madrid, Editorial universitaria Ramón Areces.

Shore, Chris (2010) "La antropología y el estudio de la política pública: reflexiones sobre la "formulación" de las políticas. *Antípoda, Revista de Antropología y Arqueología*, 10, 21- 49.

Tapada-Berteli, Teresa & Arbaci, Sonia (2011) Proyectos de regeneración urbana en Barcelona contra la segregación socioespacial (1986- 2009): ¿Solución o mito? En: *ACE: Architecture, City and Environment VI* (17). http://www.cpsv.upc.es/ace/Articles_n17/articles_PDF/ACE_17_SE_23.pdf.

Vidal, Rene Victor Valqui (2006) Operational Research: A Multidisciplinary Field. *Pesquisa Operacional*, 26(1), 69- 90.

Whyte, William Foote, ed. (1991) *Participatory Action research*. Newbury Park, Sage.

Gènere i sistemes de classificació social

Bibliografia general:

Amselle, Jean-Loup. 1999 [1990]. *Logiques métisses. Anthropologie de l'identité en Afrique et ailleurs*. Paris: Payot.

Butler, Judith. *Lenguaje, poder e identidad*. Madrid: Editorial Síntesis.

Descola, Philippe. 2005. *Par-delà nature et culture*. Paris: Gallimard.

Douglas, Mary. 1973 [1966]. *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*. Madrid: Siglo XXI.

Douglas, Mary (comp.). 2013 [1973]. *Rules and meanings. The anthropology of everyday knowledge*. New York: Routledge.

Mauss, Marcel, & Durkheim, Émile. 1903. "De quelques formes primitives de classification. Contribution à l'étude des représentations collectives", *Année Sociologique*, 6, 1-72.

Kosellek, Reinhart. [1979] 1993. *Futuro pasado. Para una semántica de los tiempos históricos*. Barcelona: Paidós.

Pouillon, Jean. 1998. "Appartenance et identité". *Le genre humain*, 2, pp. 112-122.
<https://doi.org/10.3917/lgh.002.0020>

Stolcke, Verena. 2017 (1era ed. 1992). *Sexualidad y racismo en la Cuba colonial. Intersecciones*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Ventura, Montserrat, Mateo, Josep Lluís; Clua, Montserrat. 2018. *Humanidad. Categoría o condición. Un viaje antropológico*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Lectures d'avaluació:

Descola, Philippe. 2010. "Más allá de naturaleza y cultura", Bogotá: Jardín Botánico de Bogotá José Celestino Mutis, pp. 75-96.

Gamson, Joshua. 1995. "Must identity movements self-destruct? A queer dilemma", *Social Problems*, 42(3), 390-407. <https://doi.org/10.2307/3096854>

Lévi-Strauss, Claude. 1996 (1952). *Raza y cultura*. Madrid: Cátedra.

Mateo, Josep Lluís. 2006. "Amores prohibidos. Fronteras sexuales y uniones mixtas en el Marruecos colonial", Ana Planet (ed.), *Relaciones hispano-marroquíes. Una vecindad en construcción*, Madrid, Ediciones del Oriente y del Mediterráneo, pp. 128-159.

Patil, Prachi. 2016. "Understanding sexual violence as a form of caste violence", *Journal of Social Inclusion*, 7(1), 59-71. <file:///C:/Users/TAY/AppData/Local/Temp/103-108-1-PB.pdf>

Stolcke, Verena. 1998. "El sexo de la biotecnología", A. Durán & J. Riechmann (coords), *Genes en el laboratorio y en la fábrica*, Madrid, Editorial Trotta.

Stolcke, Verena. 2000. "¿Es el sexo para el género lo que la raza para la etnicidad... y la naturaleza para la sociedad?", *Política y cultura*, 14, 25-60. <https://www.redalyc.org/pdf/267/26701403.pdf>

Stolcke, Verena. 2003. "La mujer es puro cuento: la cultura del género," *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*, sèrie monogràfics: A propòsit de cultura, 19. 69-95.
<https://raco.cat/index.php/QuadernsICA/article/view/95562/165157>

Ventura, Montserrat, Surrallés, Alexandre, Ojeda, Maite, Mateo, Josep Lluís, Martínez, Mónica, Kradolfer, Sabine, Domínguez, Pablo, Coello, Alexandre, Clua, Montserrat, Van den Bogaert, Alice & Stolcke, Verena. 2014. "Métissages: étude comparative des systèmes de classification sociale et politique", *Anthropologie et Sociétés*, 38(2), 229-246. <https://hal-univ-tlse2.archives-ouvertes.fr/hal-02156143/document>

Lectures obligatòries

Dominguez, Pablo & Acosta, Rufino (2014). "Eco-antropología: Hacia un enfoque holista de las relaciones ambiente-sociedad", in *Actas del XIII congreso de Antropología PERIFERIAS, FRONTERAS Y DIÁLOGOS* (panel "Antropología ambiental. Estado de la cuestión y retos futuros"), Tarragona 2-5septiembre, Ed. Universitat Rovira i Virgili/FAAEE, 2835-2858 pp. URL:

<http://digital.publicacionsurv.cat/index.php/purv/catalog/book/123>

Dominguez, Pablo, Bourbouze, Alain, Demay, Sébastien, Genin, Didier & Kosoy, Nicolas (2012), "Diverse Ecological, Economic and Socio-Cultural Values of a Traditional Common Natural Resource Management System in the Moroccan High Atlas: The Aït Ikiss Tagdalts", *Environmental Values*, 21: 277-296. URL: https://www.researchgate.net/publication/259925997_Diverse_Ecological_Economic_and_Socio-Cultural_Values

Martínez-Mauri, Mònica (2004). Mar kuna. Representación y uso de los recursos marinos en Kuna Yala (Panamá), *Periferia*, 1-24 p. URL: <http://www.raco.cat/index.php/Periferia/article/viewFile/144998/196818>

García Hierro, Pedro & Surrallés, Alexandre (2009). *Antropología de un derecho*, Barcelona, Alternativa, Intercanvi amb pobles indígenes / IWGIA, Copenhagen. (Caps 1 y 3).

Bibliografia recomanada

Århem, Kaj (1998). Powers of place: landscape, territory and local belonging in Northwest Amazonia. In *Locality and Belonging*, edited by N. Lovell. London: Routledge, pp. 78-102.

Artaud, Hélène, & Surrallés, Alexandre (eds) (2017). *The sea within. Marine Tenure and Cosmopolitical Debates*. Copenhagen: IWGIA.

Beltran, Oriol & Vaccaro, Ismael (2017). Los comunales en el Pirineo Central. Idealizando el pasado y reelaborando el presente. *Revista De Antropología Social*, 26(2): 235-257. <https://doi.org/10.5209/RASO.57605>

Berkes, Fikret, Colding, Johan & Folke, Carl (2000). Rediscovery of traditional ecological knowledge as adaptive management. *Ecological Applications* 10(5): 1251-62. <https://doi.org/10.2307/2641280>

Berlin, Brent (2003). How a Folk Botanical System can be both Natural and Comprehensive: One Maya Indian's View of the Plant World. In Sanga G. & Ortalli G. (coord.), *Nature Knowledge: ethnoscience, cognition, and utility*. Berghahn Books, New York - Oxford, pp. 38-46.

Descola, Philippe (1986). *La nature domestique: symbolisme et praxis dans l'écologie des Achuar*. MSH, Paris.

Descola, Philippe (2005). *Par-delà nature et culture*. Ed. Gallimard, Paris. Esp: Descola, Philippe (2012). *Más allá de naturaleza y cultura*. Buenos Aires, Amorrortu editores.

Descola, Philippe & Palson Gils (1996). *Nature and society: Anthropological perspectives*. Routledge, London.

Dominguez, Pablo (2010). *Approche multidisciplinaire d'un système traditionnel de gestion des ressources naturelles communautaires: L'agdal pastoral du Yagour (Haut Atlas marocain)*. Thèse de Doctorat, École des Hautes Études en Sciences Sociales / Universitat Autònoma de Barcelona, Paris/Bellaterra, 428 p. URL: www.tdx.cat/bitstream/10803/79093/1/pdg1de1.pdf (Cap. 1. ÉTAT DE LA QUESTION, pp. 31-52).

Dove, Michael R. & Carpenter, Carol (2008). *Environmental Anthropology. A historical reader*. Blackwell, Singapore. LEER la "Introducción".

Ellison, Nicolas & Martínez Mauri, Mònica (coords.) (2009). *Paisajes, espacios y territorios. Reelaboraciones simbólicas y reconstrucciones identitarias en América Latina*. Quito: Abya-Yala.

- Fowler, Catherine (1979). Etnoecologia. In Hardesty Donald(ed.), *Antropología Ecológica*. Ediciones Bellaterra, Barcelona, pp. 215-238.
- Frake, Charles (1962). Cultural Ecology and Ethnography. *American Anthropologist*, 64: 53-59.
<https://doi.org/10.1525/aa.1962.64.1.02a00060>
- García Hierro, Pedro & Surrallés, Alexandre (2009). *Antropología de un derecho*. Barcelona, Alternativa, Intercanvi amb pobles indígenes / IWGIA, Copenhagen.
- Gómez-Baggethun, Eric & Reyes-García, Victoria (2013). Reinterpreting change in traditional ecological knowledge. *Human Ecology* 41(4): 643-647. <https://doi.org/10.1007/s10745-013-9577-9>
- Herlihy, Peter H. & Knapp, Gregory (200). Maps of, by, and for the Peoples of Latin America. *Human Organization* 62(4): 303-314. <http://www.jstor.org/stable/44127812>
- Huntington, Henry P. (2000). Using traditional ecological knowledge in science: methods and applications. *Ecological Applications*, 10(5): 1270-1274.
[https://doi.org/10.1890/1051-0761\(2000\)010\[1270:UTEKIS\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1890/1051-0761(2000)010[1270:UTEKIS]2.0.CO;2)
- Ingold, Tim (1993). The temporality of the landscape. *World Archaeology*, 25(2): 152-174.
<https://www.jstor.org/stable/124811>
- Latour, Bruno (2004). *Politics of nature*. Harvard University Press, Cambridge, 307 p.
- Lévesque, Carole (1996). La nature culturelle. Trajectoires de l'anthropologie écologique contemporaine. *Anthropologie et Sociétés* 20(3):5-10. <https://doi.org/10.7202/015430ar>
- Morán, Emilio F. (1993). *La ecología humana de los pueblos de la Amazonia*. Fondo de Cultura Económica, México, 325 p.
- Reyes-García, Victoria, & Martí-Sanz, Neus (2007). Etnoecología: punto de encuentro entre naturaleza y cultura. *Ecosistemas*, 16(3): 46-55. <https://www.revistaecosistemas.net/index.php/ecosistemas/article/view/92>
- Sahlins, Marshall (1988). *Cultura y razón práctica. Contra el utilitarismo en la teoría antropológica*. Gedisa, Barcelona, 243 p.
- Smith, Richard, Chase, Benavides, Margarita, Pariona Mario & Tuesta Ermeto (2003). Mapping the Past and the Future: Geomatics and Indigenous Territories in the Peruvian Amazon. *Human Organization* 62(4): 357-368. <https://www.jstor.org/stable/44127816>
- Surrallés, Alexandre & García Hierro, Pedro (curadores) (2004). *Tierra adentro. Territorio indígena y percepción del entorno*, IWGIA, Copenhagen.
- Ventura i Oller, Montserrat (2004). *Sendas de unión entre mundos. El espacio Tsachila* in Surrallés Alexandre & García Hierro Pedro (curadores) 2004, *Tierra adentro. Territorio indígena y percepción del entorno*, IWGIA, Copenhagen, pp.163-171. Versión inglesa: 2005, "Paths between Worlds. Space and Cosmos in Tsachila Territoriality", in Surrallés A. & García Hierro P. (curators) *The Land Within. Indigenous Territory and the Perception of Environment*. IWGIA, Copenhagen, pp.150-157.
- Ventura i Oller, Montserrat (2011). Puntos de referencia, espacios de socialización en el Occidente Ecuatoriano. *Quaderni di Thule*, 30-31: 465- 473, Circolo Italiano de Americanistica, Perugia, Italia.
- Ventura i Oller, Montserrat (2012). *En el cruce de caminos. Identidad, chamanismo y cosmología tsachila*, Quito:FLACSO/Abya-Yala / IFEA.
- Viveiros de Castro, Eduardo (1996). Images of Nature and Society in Amazonian Ethnology. *Annual Review of Anthropology* 25:179-200. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.25.1.179>
- Wolf, Eric (1972). Ownership and Political Ecology. *Anthropological Quarterly*, 45(3): 201-205.
<https://doi.org/10.2307/3316532>

Zent, Stanford, & Zent, Eglée L. (2006). Más allá de la Demarcación de Tierras Indígenas: comparando y contrastando las etnografías de agricultores y cazadores recolectores. *Antropológica* 105-106:67-98.
https://www.researchgate.net/publication/257644973_Mas_alla_de_la_Demarcacion_de_Tierras_Indigenas_Com

Orientacions metodològiques i epistemològiques en l'antropologia

Bibliografia de referència

AGAR, Michael (1982) "Hacia un lenguaje etnográfico", en Reynoso, comp. 1992, *El surgimiento de la Antropología postmoderna*, Barcelona, Gedisa: 117-137.

- (2006) "An Ethnography by Other Name..." [149paragrahs] *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Research*: 7(4), Art. 36, <https://doi.org/10.17169/fqs-7.4.177>

DILTHEY, Wilhelm (1966 [1883]) *Introducción a las ciencias del espíritu*. Madrid. Revista de Occidente.

FLECK, Ludwick (1986) [1935] *La génesis y el desarrollo de un hecho científico. Introducción a la teoría del estilo de pensamiento y del colectivo de pensamiento*. Madrid: Alianza Editorial.

GLASER, Barney L. y STRAUSS, Anselm L. 1964, "The Social Loss of Dying Patients", *The American Journal of Nursing*, 64 (6), 119-121. <https://doi.org/10.2307/3419116>

GADAMER, Hans-Georg (1993 [1960]) *Verdad y Método I*. Salamanca. Sígueme.

- (1994 [1986]) *Verdad y Método, II*. Salamanca. Sígueme.

FEYERABEND, Paul K. (1982 [1978]) "La ciencia en una sociedad libre", en *La ciencia en una sociedad libre*, Madrid: S.XXI, 1982; Segunda parte; pp. 82-142.

GIDDENS, Anthony (1982 [1967]) *Las nuevas reglas del método sociológico. Una crítica positiva de la sociología Interpretativa*. Buenos Aires. Amorrortu.

GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, Aurora (2003), "La concepción estructural de las teorías", "Las etnografías como predicados de estructura" en *Crítica de la singularidad cultural*, Barcelona/ México, Anthropos y Universidad Autónoma Metropolitana: 426-43 y 446-455.

HEIDEGGER, Martin (2003 [1927]), *Ser y tiempo*, Madrid, Editorial Trota.

HEMPEL, Carl (1979) *Filosofía de la ciencia natural*. Madrid: Alianza. Cap. 1 a 3. [disponible en Google]

HORKHEIMER, Max (1974 [1937]) "Théorie traditionnelle et théorie critique", en Horkheimer, 1974 (1968): *Théorie traditionnelle et théorie critique*. París: Gallimard 17-80.

KUHN, Thomas S. (1971a [1962]) *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.

- (1971b [1969]) "Posdata: 1969", en *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.

POPPER, Karl R. (1966 [1934]) *La lógica de la investigación científica*. Madrid: Tecnos.

RICOEUR, Paul (1980) *Hermeneutis and the Human Sciences*. Edición y traducción de J.B. Thompson. Cambridge/París. Cambridge U.P. y Maison des Sciences de L'Homme.

SAN ROMÁN, Teresa (2009) "Sobre la investigación etnográfica", *Revista de Antropología Social*, 18. 235-260. "Comentario": 261-263, "Comentario al comentario": 265-266.
<https://revistas.ucm.es/index.php/RASO/article/view/RASO0909110235A>

SANTOS, Boaventura de Sousa 2009 (1987) "Un discurso sobre las ciencias" en *Una epistemología del Sur. La reinención del conocimiento y la emancipación social*, Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales/Siglo XXI Editores, México, 2009, 2-23.

- (2010) *Descolonizar el saber, reinventar el poder*, Uruguay: Ediciones Trilce.

Bibliografía general

AGAR, Michael (1982) "Hacia un lenguaje etnográfico", en Reynoso, comp. 1992, *El surgimiento de l'Antropología postmoderna*, Barcelona, Gedisa: 117-137.

BACHELARD, Gaston (1975 [1938]) *La Formation de l'Esprit Scientifique. Contribution a une Psychanalyse de la Connaissance Objective*. París: Vrin.

DILTHEY, Wilhelm (1966 [1883]) *Introducción a las ciencias del espíritu*. Madrid. Revista de Occidente.

FLECK, Ludwick (1986 [1935]) *La génesis y el desarrollo de un hecho científico. Introducción a la teoría del estilo de pensamiento y del colectivo de pensamiento*. Madrid: Alianza Editorial.

FOUCAULT, Michel (1969) *L'Archeologie du Savoir*. París: Gallimard.

- (1975) *Surveiller et punir. Naissance de la prison*. París: Gallimard.

- (1979) "Curso del Colegio de Francia, 7-01-76" en *Microfísica del poder*, Madrid: Ediciones de la Piqueta.

- (1989) "Cours 1971-72. Theories et institutions pénales" en *Résumé des Cours 1970-1972*. París: Julliard.

GADAMER, Hans-Georg (1993 [1960]) *Verdad y Método I*. Salamanca: Sígueme.

- (1994 [1986]) *Verdad y Método, II*. Salamanca. Sígueme.

GEERTZ, Clifford (1987 [1973]) *La interpretación de las culturas*. México. Gedisa.

- (1987 [1959]) "Ritual y cambio social: un ejemplo javanés", en Geertz, 1987: 131-151.

GIDDENS, Anthony (1983 [1967]) *Las nuevas reglas del método sociológico. Una crítica positiva de la sociología Interpretativa*. Buenos Aires. Amorrortu.

GLASER, Barney G. & STRAUSS, Anselm. L. (1967) *The Discovery of Grounded Theory: strategies for qualitative research*. New York: Aldine.

GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, Aurora (2003) *Crítica de la singularidad cultural*. Barcelona, México D. F.: Anthropos, Universidad Autónoma Metropolitana.

- (2006) "Del utillaje conceptual de la antropología: los usos del término "inductivismo" y los usos del término "hermeneútica". Dos propuestas de clarificación", *Revista de Antropología Social*, Universidad Complutense de Madrid, 15, 327-372.

- (2006) "Epistemología y métodos en Antropología: integración de métodos científicos y hermenéuticos y crítica epistemológica". *Revista de Antropología*, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima. Cuarta Época, IV (4), 11-40.

- (2014) "Estilos de pensamiento y adecuación etnográfica. Las epistemologías de Pike, Fleck y Agar", en Cátedra, M. y Devillard, M.J. eds *Saberes culturales*, Ediciones Bellaterra, pp. 297-318.

HABERMAS, Jürgen (1973 [1964]) "Contra un racionalismo menguado de modo positivista" en *Adorno y otros*, 1973

- (1982 [1968]) *Conocimiento e Interés*. Madrid. Taurus.

- (1990 [1967]) "Un informe bibliográfico, la lógica de las ciencias sociales", en *La lógica de las ciencias sociales* (1970). Madrid. Tecnos. 1990: 81-275

- (2002 [1965]) "Conocimiento e interés", en *Ciencia y técnica como "ideología"*. (1968). Madrid: Tecnos, pp. 159-181.

HEIDEGGER, Martin (2003 [1927]) *Ser y tiempo*, Madrid: Editorial Trota.

HERITIER, Françoise (1973) "La paix et la pluie. Rapports d'autorité et rapport au sacré chez les Samo", *L'Homme*, XIII (3): 121-138.

HORKHEIMER, Max (1974a [1968]) *Théorie traditionnelle et théorie critique*. París: Gallimard.

- (1974b [1937]) "Théorie traditionnelle et théorie critique", en Horkheimer, 1974: 17-80.

KUHN, Thomas S. (1971a [1962]) *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.

- (1971b [1969]) "Posdata: 1969", en *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.

- (1977) "El cambio de teoría como cambio de estructura: comentarios sobre el formalismo de Sneed", *Teorema*, VII (2): 141-165.

- (1979 [1974]) «Segundas reflexiones acerca de los paradigmas», en F. Suppe, ed *la estructura de las teorías científicas*, Madrid: Editora Nacional.

LAKATOS, Imre (1975) "La falsación y la metodología de los programas de investigación científica", en I. Lakatos y A. Musgrave, eds. 1975 *La crítica y el desarrollo del conocimiento*. Barcelona: Grijalbo: pp. 203-343.

MANNHEIM, Karl (1987 [1936, 1º ed. 1929]) *Ideología y utopía*. Barcelona. Ediciones 62 / Diputació de Barcelona.

MORROW, Raymond A. y BROWN, David D. (1994). *Critical Theory and Methodology*. Londres: Sage Publications en I. Lakatos y A. Musgrave, eds. 1975: 203-343.

POPPER, Karl. R. (1967 [1934]) *La lógica de la investigación científica*. Madrid: Tecnos.

PIKE, Kenneth. L. (1971) *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior*. 2ª impresión de la 2ª edición revisada de 1967. La Haya, Mouton (1ª edición 1964, ediciones preliminares 1954-55-60).

RICOEUR, Paul (1981) *Hermeneutis and the Human Sciences*. Edición y traducción de J.B. Thompson. Cambridge/París. Cambridge U.P. y Maison des Sciences de L'Homme.

SAN ROMÁN, Teresa (2006) "¿Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales", *Revista de Antropología Social*, 15: 373-410.

SANTOS, Boaventura de Sousa (2018), *Construyendo las Epistemologías del Sur: para un pensamiento alternativo de alternativas* compilado por Maria Paula Meneses ... [et al.]. Ciudad Autónoma de Buenos Aires: CLACSO. " vols.

SCHÜTZ, Alfred (1972 [1932]) *Fenomenología del mundo social. Introducción a la sociología comprensiva*. Buenos Aires: Paidós.

WEBER, Max (1981) *La acción social. Ensayos metodológicos*. Barcelona: Península.

WINCH, Peter (1976 [1958]) *The Idea of a Social Science and its Relations to Philosophy*. London: Routledge and Kegan Paul.

Etnografías de la pobreza urbana

Lectures introductories:

Farmer, Paul (2004). An anthropology of structural violence. *Current Anthropology*, 45(3), 305-325. <https://doi.org/10.1086/382250> (and comments)

Lewis, Oscar (1998). The culture of poverty. *Society*, 35(2), 7-9.

Lubbers, Miranda J., Small, Mario J., & Valenzuela García, Hugo (2020). Do networks help people to manage poverty? Perspectives from the field. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 689 (1), 7-25. <https://doi.org/10.1177/0002716220923959>

Small, Mario L. (2015). De-exoticizing ghetto poverty: On the ethics of representation in urban ethnography. *City and Community*, 14(4): 352-358. <https://doi.org/10.1111/cico.12137>

Les ethnografies:

Auyero, Javier & Swistun, Debora Alejandra (2009). *Flammable: Environmental suffering in an Argentinian shantytown*. Oxford University Press.

Bourgois, Philippe & Schonberg, Jeff (2009). *Righteous dopefiend*. California series in Public Anthropology. University of California Press.

Bourgois, Philippe (2015). *En busca de respeto: vendiendo crack en Harlem*. Siglo XXI (o l'original: Bourgois, Philippe (1995). In search of respect: Selling crack en el Barrio. Cambridge University Press).

Caldwell, Melissa (2004). *Not by bread alone: Social support in the new Russia*. University of California Press.

Desmond, Matthew (2017). *Desahuciadas: pobreza y lucro en la ciudad del siglo XX*. Capitán Swing (o l'original Desmond, Matthew (2016). *Evicted. Poverty and Profit in the American City*. Crown Publisher)

Edin, Kathy & Luke Shaefer (2015). *\$2 a Day: Living with almost nothing in America*. Houghton Mifflin Harcourt.

Garthwaite, Kayleigh (2016). *Hunger pains: Life inside foodbank Britain*. Policy Press.

Glasser, Irene (1988). *More than bread: Ethnography of a soup kitchen*. The University of Alabama Press.

Goldstein, Daniel M. (2016). *Owners of the sidewalk: Security and survival in the informal city*. Duke University Press: Global Insecurities Series.

Holmes, Seth (2013). *Fresh fruit, broken bodies: Migrant farmworkers in the United States*. University of California Press.

Lomnitz de Adler, Larissa (1975). *Cómo sobreviven los marginados*. S.XXI. México.

Mazelis, Joan M. (2017). *Surviving poverty: Creating sustainable ties among the poor*. New York, NY: NYU Press.

Raudenbush, Danielle T. (2020). *Health care off the books: Poverty, illness, and strategies for survival in urban America*. Oakland, CA: University of California Press.

Scheper-Hughes, Nancy (1997). *La muerte sin llanto: Violencia y vida cotidiana en Brasil*. Editorial Ariel (o l'original: Scheper-Hughes, Nancy (1993) *Death Without Weeping: The Violence of Everyday Life in Brazil*. University of California Press)

Shevchenko, Olga (2009). *Crisis and the everyday in postsocialist Moscow*. Indiana University Press.

Stack, Carole B. (1974). *All our kin: Strategies for survival in a black community*. New York, NY: Harper & Row.

Venkatesh, Sudhir A. (2006) *Off the books: The Underground economy of the urban poor*. Harvard University Press.

Lectures complémentaires:

Bowles, Samuel, Durlauf, Steven N., & Hoff, Karla (2016). Introduction. En Bowles, Samuel, Steven Durlauf, & Karla Hoff (Eds.), *Poverty traps*. Princeton University Press.

Gay y Blasco, Paloma, & Wardle, Huon (2007). *How to read ethnography*. Routledge.

González de la Rocha, Mercedes (2007). The construction of the myth of survival. *Development and Change*, 38(1), 45-66. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.2007.00402.x>

Hill, Ronald P. (2001). *Surviving in a material world: The lived experience of people in poverty*. Notre Dame Press.

Lavee, Einat (2016). Exchanging sex for material resources: Reinforcement of gender and oppressive survival strategy. *Women's Studies International Forum* 56: 83-91. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2016.02.013>

Ledeneva, Alena (2009). From Russia with blat: Can informal networks help modernize Russia? *Social Research* 76 (1): 257-88. <https://www.jstor.org/stable/40972146>

Levine, Judith (2013). *Ain't no trust: How bosses, boyfriends, and bureaucrats fail low-income mothers and why it matters*. University of California Press.

Lewis, Oscar (1981) *Loshijos de Sánchez* (Children of Sánchez, 1961). Grijalbo. México.

Liebow, Elliott (1995) *Tell them who I am: The lives of homelesswomen*. Penguin; Free Press.

Lister, Ruth. (2016). "To count for nothing": Poverty beyond the statistics. *Journal of the British Academy* 3 :139-66. [10.5871/jba/003.139](https://doi.org/10.5871/jba/003.139)

Lubbers, Miranda J., Valenzuela-García, Hugo, Escribano, Paula, Molina, José Luis, Casellas, Antònia, & GrauRebollo, Jorge (2020). Relationships stretched thin: Social support mobilization in poverty. *Annals of the American Academy for Political and Social Science*, Vol. 689, 65-88. DOI [10.1177/0002716220911913](https://doi.org/10.1177/0002716220911913)

MacLeod, Jay (2008). *Ain't no makin' it: Aspirations and attainment in a low-income neighborhood*. Westview Press.

Marques, Eduardo Cesar (2012). *Opportunities and deprivation in the urban south: Poverty, segregation and social networks in Sao Paulo*. Farnham: Ashgate Publishing.

Morduch, Jonathan, & Schneider, Rachel (2017). *The financial diaries: How American families cope in a world of uncertainty*. Princeton University Press.

Newman, Katherine S. (1999). *No shame in my game: The working poor in the inner city*. Vintage Books / Russell Sage Foundation.

Newman, Katherine S. (1988). *Falling from grace. Downward mobility in the age of affluence*. University of California Press.

Offer, Shira (2012). The burden of reciprocity: Processes of exclusion and withdrawal from personal networks among low-income families. *Current Sociology* 60 (6): 788-805. <https://doi.org/10.1177/0011392112454754>

Shildrick, Tracy, & MacDonald, Robert (2013). Poverty talk: How people experiencing poverty deny their poverty and why they blame 'the poor.' *The Sociological Review*, 61(2), 285-303. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12018>

Silva, Jennifer M. (2013). *Coming up short: Working-class adulthood in an age of uncertainty*. Oxford University Press.

Tirado, Linda (2014). *Hand to mouth: Living in bootstrap America*. New York: Berkley Books.

Valenzuela-Garcia, Hugo, Lubbers, Miranda J., & Rice, James G. (2019). Charities under austerity: Ethnographies of poverty and marginality in Western non-profit and charity associations. *Journal of Organizational Ethnography*, 8(1), 2-10. DOI: [10.1108/JOE-04-2019-076](https://doi.org/10.1108/JOE-04-2019-076)

Wacquant, Loïc (2002). Scrutinizing the street: Poverty, morality, and the pitfalls of urban ethnography. *American Journal of Sociology* 107 (6): 1468-1532. <https://doi.org/10.1086/340461>

Wacquant, Loïc (2007). *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Polity Press.

Wacquant, Loïc (2009). *Punishing the poor: The neoliberal government of social insecurity*. Duke University Press.

Dimensions culturals de la globalització

Bibliografia obligatòria:

1.Appadurai, Arjun (1996). Here and now. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization* (1-27). Minneapolis: Public World. (Versión en castellano: Appadurai Arjun [1996] 2001. Aquí y ahora. En *La modernidad desbordada. Dimensiones Culturales de la Globalización*(pp.17-40). Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica).

2. Kopytoff, Igor (1986). The cultural biography of things: commoditization as process. In Appadurai, Arjun (ed.). *The social life of things. Commodities in cultural perspectives*. (pp. 89-125). Cambridge: Cambridge University Press (Versión en castellano. Kopytoff Igor [1986] 1991. La biografía cultural de las cosas: la mercantilización. En Appadurai Arjun *La vida social de las cosas. Perspectiva cultural de las mercancías* (pp. 89-125). México: Grijalbo).

3.Hochschild, Arlie (2003). The Commodity Frontier. In *The commercialization of Intimate Life: Notes from Home and Work* (pp. 30-44). California: California University Press. (Versión en castellano. Hochschild Arlie. [2003] 2008. La frontera de la mercancía. En *La mercantilización de la vida íntima: apuntes de la casa y el trabajo* (pp. 49-70). Madrid: Katz editores).

Bibliografia obligatòria de les sessions

Tema 1: Mobilitats Reproductives

- Marre, Diana, San Román, Beatriz, & Guerra, Diana (2018). On reproductive work in Spain. Transnational adoption, egg donation, surrogacy. *Medical Anthropology*, 37(2):158-173. doi: [10.1080/01459740.2017.1361947](https://doi.org/10.1080/01459740.2017.1361947)

- Wichelen, Sonja (2017). Reproducing the Border: Kinship Legalities in the Bioeconomy. In Pavone Vincenzo and Goven Joanna (Eds). *Bioeconomies: Life, Technology, and Capital in the 21st Century* (pp. 207-226). Switzerland: Palgrave MacMillian.

Tema 2: Relacions de frontera

- Hilda, Ana y Gaggiotti, Hugo (2019). Mujeres en línea: Liderazgo femenino en una planta de ensamblaje de Ciudad Juárez. *Theomai*, 40: 96-112. http://revista-theomai.unq.edu.ar/NUMERO_40/6.%20Gaggiotti-Vera_40.pdf

- Czarniawska, Barbara (2007). Shadowing, or Fieldwork on the Move. In *Shadowing and other techniques for doing fieldwork in modern societies* (pp. 20-58). Copenhagen: Copenhagen Business School Press.

Tema 3: La mort en un món global

- Scheper-Hughes, Nancy (2002). The Global Traffic in Human Organs. In Inda Jonathan Xavier & Rosaldo Renato (eds). *The Anthropology of Globalization. A reader* (pp. 270-308). London: Blackwell.

- Le Gall, Josaine & Rachédi, Lilyane (2019). The emotional costs of being unable to attend the funeral of a relative in one's country of origin. In Saramo Samira, Koskinen-Koivisto Eerika and Snellman Hanna (eds.). *Transnational death* (pp. 65-81). Helsinki: Studia Fennica.

Bibliografía recomendada:

Alvarez, Bruna & Marre, Diana (in press). Motherhood in Spain: from the "baby boom" to "structural infertility". *Medical Anthropology*.

Appadurai, Arjun (ed.) (2001). *Globalization*. Durham (NC): Duke University Press.

Appadurai, Arjun (2002). Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. In Inda, Jonathan Xavier & Rosaldo, Renato (eds). *The Anthropology of Globalization. A reader* (pp. 46-64). London: Blackwell.

Bauman, Zygmunt ([2008] 2010). *Mundo-consumo. Ética del individuo en la aldea global*. Barcelona: Paidós.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth ([1990] 2001). *El normalcaos del amor: las nuevas formas de la relación amorosa*. Barcelona: Paidós.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth ([2011] 2012). *Amor a distancia. Nuevas formas de vida en la era global*. Barcelona: Paidós.

Beck, Ulrich. ([1997] 1998). *Que es la globalización. Falacias del globalismo. Respuestas a la globalización*. Barcelona: Paidós.

Beck, Ulrich ([1999] 2000). *Un nuevo mundo feliz. La precariedad del trabajo en la era de la globalización*. Barcelona: Paidós.

Childhood (1996). Editorial: The Globalization of Childhood or Childhood as a Global Issue, *Childhood* 3: 307-311.

De Zordo, Silvia, Mishtal, Joanna & Anton, Lorena, (eds.) (2016). *A Fragmented Landscape: Abortion Governance and Protest Logics in Europe*. Oxford and New York: Berghahn Books.

Desy, Alexandra & Marre, Diana (2021) Reproductive exclusion: French clients undergoing cross-border reproductive care in Barcelona. In: Guerzoni S & Mattalucci C (eds.) *Body Politics and Reproductive Governances: "Flesh", Technologies and Knowledge*. Bingley, UK: Emerald Group Publishing.

Edelman, Marc & Haugerud, Angelique (eds.) (2005). *The Anthropology of Development and Globalization. From Classical Political Economy to Contemporary Neoliberalism*. London: Blackwell.

Eriksen, Thomas (2003). *Globalization. Studies in Anthropology*. London: Pluto Press.

Eriksen, Thomas (2007). *Globalization. Key Concepts*. Oxford: Berg.

Gaggiotti, Hugo (2012). The rhetoric of synergy in a global corporation. Visual and oral narratives of mimesis and similarity, *Journal of Organizational Change Management* 23(2):265-282.

Gaggiotti, Hugo (2017). US/Mexico borderland communities: Organising resilience with wall, bridges and other artefacts. Bristol. Available from <https://uwe-repository.worktribe.com/output/897298>

Geertz, Clifford ([1984, 1986] 1996). *Los usos de la diversidad*. Barcelona: Paidós.

Groes, Christian & Fernández, Nadine (2018). Introduction: Intimate Mobilities and Mobile Intimacies. In Groes Christian and Fernández Nadine (eds). *Intimate Mobilities. Sexual Economies, Marriage and Migration in a Disparate World* (pp. 1-27). Oxford: Berghahn Books.

Gupta, Akhil & Ferguson, James (2002). Beyond "Culture": Space, Identity, and the Politics of Difference. In Inda Jonathan Xavier & Rosaldo Renato (eds). *The Anthropology of Globalization. A reader* (pp. 65-80). London: Blackwell.

Hannerz, Ulf (2002). Notes on the GlobalEcumene. In Inda Jonathan Xavier & Rosaldo Renato (eds). *The Anthropology of Globalization. A reader* (pp. 37-45). London: Blackwell.

Illouz, Eva ([2006] 2007). *Intimidades congeladas. Las emociones del capitalismo*. Buenos Aires: Kraft.

Inda, Jonathan Xavier & Rosaldo, Renato (eds). *The Anthropology of Globalization. A reader* (pp. 270-308). London: Blackwell.

Inda, Jonathan Xavier & Rosaldo, Renato. (2002). Introduction. A World in Motion. In Inda, Jonathan Xavier & Rosaldo, Renato (eds). *The Anthropology of Globalization. A reader* (pp. 1-34). London: Blackwell.

Jameson, Frederic & Miyoshi, Miyoshi (eds). (1999). *The cultures of globalization*. Durham (NC): Duke University Press.

Radin, Margaret Jane (1996). *Contested Commodities. The trouble with trade in sex, children, body parts and other things*. Cambridge (M): Harvard University Press.

Ray, Larry (2007). *Globalization and everyday life*. London: Routledge.

Ritzer, George & Atalay, Zeynep (eds.) (2010). *Readings in Globalization. Key Concepts and Major Debates*. London: Willey-Blackwell.

Ritzer, George (2011). *Globalization. The Essentials*. London: Willey-Blackwell.

Ritzer, George (ed.) (2007). *The Blackwell Companion to Globalization*. London: Blackwell.

Ritzer, George (2009). *Globalization. A Basic Text*. London: Blackwell.

Robertson, Roland (1992). *Globalization. Social Theory and Global Culture*. London: Sage.

Russell Hochschild, Arlie ([2003] 2008). *La mercantilizacion de la vida intima. Apuntes de la casa y el trabajo*. Buenos Aires: Katz.

Sassen Saskia (2007). *Una sociologia de la globalizacion*. Buenos Aires: Katz.

Scheper-Hughes, Nancy & Wacquant, Loïc (2002). *Commodifying bodies*. London: Sage.

Selin, Helaine & Rakoff, Robert (eds). *Death across cultures: Death and Dying in Non-Western Cultures*. Switzerland: Springer.

Steger, Manfred (2003). *Globalization. A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Tomlinson, John (1999). *Globalization and culture*. London: Polity Press.

Tomlinson, John (2007). Cultural Globalization. Ritzer, George (ed.) (2007). *The Blackwell Companion to Globalization* (pp. 352-367). London: Blackwell.

Zelizer, Viviana ([2005] 2009). *La negociacion de la intimidad*. México: FCE.

Zelizer, Viviana ([1994] 2011). *El significado social del dinero*. México: FCE.

Visionats Recomanats:

- Ball, Alan (2001-2005). Six feet under. Serie TV. US. Disponible a HBO.

- Gaggiotti, Miguel (2020). Maquiladora. UK. 18'. Accesible a Vimeo a:
<https://vimeo.com/378717205/bf3fe17b92>

- Gervais, Ricky (2019). After life. Serie TV. UK. Disponible a Netflix.

- Lahl, Jennifer (2010). Eggsplotation. US. 45'. Accesible a Youtube amb subtítols en castellà:
https://www.youtube.com/watch?v=VcK_I3FLgKs

Projectes I

Lectures obligatòries:

Quivy, Raymond y Van Campenhoudt, Luc. (2005). *Manual de investigación en ciencias sociales*. Editorial Limusa. México.

University of Southern California Libraries. Research Guides.
<http://libguides.usc.edu/writingguide/researchproposal>

o

Bernard, Russell H. (2011). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Plymouth, UK: Altamira Press.

Flick, Uwe (2018). *An introduction to qualitative research*. 6th edition. Sage.

Lectures complementàries:

Carling, Jorgen, Bivand Erdal, Marta, & Ezzati, Reihaneh (2013). Beyond the insider-outsider divide in migration research. *Migration Studies* 2(1):36-54.
<http://migration.oxfordjournals.org/content/early/2013/10/15/migration.mnt022.full.pdf?keytype=ref&ijkey=oaxS5e>

Durand, Jorge (2012). El oficio de investigar. En Ariza, M. y Velasco, L. (coord.) *Métodos cualitativos y su aplicación empírica. Por los caminos de la investigación sobre migración internacional* (pp. 47-80). México (DF): UNAM/ El Colegio de la Frontera Norte.

Guest, Greg, Bunce, Arwen, & Johnson, Laura (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1): 59-82. [10.1177/1525822X05279903](https://doi.org/10.1177/1525822X05279903)

Hirvi, Laura and Snellman, Hanna (Eds., 2012). *Where is the field? The experience of migration viewed through the prism of ethnographic fieldwork*. Finnish Literature Society (SKS). Open Access:
<https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/29750>

Jociles Rubio, María Isabel (1999). Las técnicas de investigación en antropología. Mirada antropológica y proceso etnográfico. *Gazeta de Antropología*, 15, artículo 1.
http://www.ugr.es/~pwlac/G15_01Marialsabel_Jociles_Rubio.html

Lupton, Deborah (2020). *Doing fieldwork in a pandemic*. Crowdsourced document:
<https://nwssdtpacuk.files.wordpress.com/2020/04/doing-fieldwork-in-a-pandemic2-google-docs.pdf>

Murchison, Julian M. (2010). *Ethnography essentials: Designing, conducting, and presenting your research*. Jossey Bass.

Ritchie, Jane, Lewis, Jane, McNaughton Nicholls, Carol & Ormston, Rachel (Eds., 2014)[2003]. *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. Sage.

Seawright, Jason, & Herring, John (2008). Case selection techniques in case study research: A menu of qualitative and quantitative options. *Political Research Quarterly* 61(2): 294-308. [10.1177/1065912907313077](https://doi.org/10.1177/1065912907313077)
Small, Mario L. (2009). How many cases do I need? On science and the logic of case selection in field-based research. *Ethnography*, 10(1): 5-38. <https://doi.org/10.1177/1466138108099586>
Small, Mario L. (2011). How to conduct a mixed-methods study: Recent trends in a rapidly growing literature. *Annual Review of Sociology*, 37(1): 57-86. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.012809.102657>
Tracy, Sarah J. (2010). Qualitative quality: Eight "big-tent" criteria for excellent qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 16(10): 837-851. <https://doi.org/10.1177/1077800410383121>

Recursos d'ètica:

American Association of Anthropology (adopted in 1971, amended in 1986). *Principles of Professional Responsibility*. <http://www.americananthro.org/ParticipateAndAdvocate/Content.aspx?ItemNumber=1656>

Codi d'ètica de l'Associació d'Antropòlegs Socials del Regne Unit i la Mancomunitat de Nacions (ASA): <https://www.theasa.org/downloads/ASA%20ethics%20guidelines%202011.pdf>

Recurs educatiu sobre l'ètica, d'accés obert (Macquarie University): <https://ethicstraining.mq.edu.au/>

Pàgina web de la Comissió d'Ètica en l'Experimentació Animal i Humana de la UAB (amb models de consentiment informat, etc.): <https://www.uab.cat/etica-recerca/>

Programari

L'alumnat de la UAB pot descarregar Microsoft Office 365 gratuïtament als seus portàtils/ordinadors si ho desitgen: <https://si-respostes.uab.cat/inici/correu/msop-microsoft-office/msop-com-em-puc-instal-lar-l-office>

A més, poden instal·lar el botó ARE al navegador d'internet per tenir accés als recursos electrònics esmentats a la secció de bibliografia (p.ex., articles en revistes acadèmiques que no són d'accés obert) des de fora de la UAB - <https://www.uab.cat/web/que-ofrecemos/acceso-a-los-recursos-electronicos-desde-fuera-de-la-uab-1345747332>. S'explica en aquest vídeo (en castellà) de 3 minuts: <https://vimeo.com/516408829/9f4a1ed83d>.

També utilitzarem el gestor de referències bibliogràfiques Mendeley al mòdul. Recomanem que els i les estudiants ho instal·len en els seus ordinadors o portàtils. A través de la UAB, poden accedir a la llicència institucional gratuïtament: <https://www.uab.cat/web/estudia-i-investiga/mendeley-institucional-1345718283901.html>

Els altres programes i recursos digitals que s'utilitzaran en l'assignatura s'estableixen en la primera classe. Tot el programari està instal·lat a l'aula d'informàtica o es poden instal·lar o accedir-hi durant la classe.